

Finansiranje proliferacije - glosar

50 termina iz oblasti finansiranja proliferacije

Sadržaj

Uvod	2
I. Određivanje obima finansiranja proliferacije.....	3
II. Trendovi i taktike	5
III. Mjere Vijeća sigurnosti UN	8
IV. Radna grupa za finansijsku akciju (FATF).....	11
V. Procjena rizika od finansiranja proliferacije.....	13
VI. Izvozne kontrole	16
VII. Međunarodne sankcije	19
VIII. Sprovođenje.....	21

Uvod

Ovaj glosar predstavlja praktični dokument čija je svrha da pomogne nadležnim organima tokom postupka procjene rizika od finansiranja proliferacije. On daje ključne koncepte potrebne za djelotvorno razmatranje i sprovođenje nacionalnog okvira za sprječavanje finansiranja proliferacije. Glosar se oslanja na prethodno objavljene međunarodne standarde. Većina definicija u ovom glosaru izvučena je iz zvaničnih izvora, kao što su Radna grupa za finansijsku akciju (FATF) ili Vijeće sigurnosti UN, kao i iz drugih mjerodavnih izvora.

Finansiranje proliferacije (FP) je globalna pretnja koja ugrožava međunarodni mir i sigurnost iskorištavanjem nacionalnih ranjivosti u cilju omogućavanja nabavke oružja za masovno uništenje (OMU) ili omogućavanja raketnih programa i sticanja srodne robe, prikupljanja sredstava za programe OMU ili pružanje finansijskih usluga za pomoć tim programima. Neka zemlja ne mora da bude dobavljač robe koja se može koristiti u proizvodnji OMU da bi njen finansijski sistem iskorištavale mreže za proliferaciju. Zapravo, što je neka država manje svjesna rizika od FP, veća je vjerovatnoća da će ona biti žrtva aktivnosti finansiranja proliferacije.

U oktobru 2020. godine, FATF je uključio novi zahtjev za države da identifikuju, procjene i razumiju svoje rizike od finansiranja proliferacije. Iako su mnoge zemlje već izvršile nacionalne procjene rizika koje se odnose na druge vrste nezakonitog finansiranja, samo nekoliko njih je do sada izvršilo procjenu usmjerenu na rizike od finansiranja proliferacije.

Važno je da korisnici na ovaj glosar gledaju kao na inicijalni izvor informacija za podizanje svijesti o ključnim konceptima. Ovaj glosar ne može da zamjeni druge zvanične izvore informacija, posebno o pravno obavezujućim elementima. Na nekim mjestima u tekstu je naznačeno kada je King's College London (KCL) morao da da tumačenje ili objašnjenje koje bi moglo biti predmet rasprave.

KCL će periodično ažurirati ovaj glosar. Ukoliko želite da dobijete novu verziju glosara kada ona bude objavljena, pošaljite poruku na slijedeću adresu elektronske pošte: csss-pf@kcl.ac.uk.

I. Određivanje obima finansiranja proliferacije

1. Proliferacija (širenje OMU)

U ovom kontekstu, proliferacija odnosi se na širenje oružja za masovno uništenje, odnosno širenje nuklearnog, hemijskog ili biološkog oružja, sredstava za njihovu dostavu i srodnih materijala širom svijeta. Do proliferacije (širenja) OMU dolazi kroz transfer i izvoz komponenata za proizvodnju OMU, uključujući, između ostalog, tehnologiju, robu, softver, usluge ili stručnost.¹

2. Oružje za masovno uništenje

Oružje za masovno uništenje obično se odnosi na hemijsko, biološko, radiološko ili nuklearno (HBRN) oružje i sisteme za njihovu dostavu.

Prilikom bavljenja krizama koje su uključivale takvo oružje i sisteme za njihovu dostavu, Vijeće sigurnosti UN se izričito pozivao na međunarodne konvencije i sporazume u cilju sprječavanja njihovog širenja. Pored toga, naglasio je da OMU predstavlja inherentnu pretnju po međunarodni mir i sigurnost.

3. Sredstvo dostave, sredstvo dotura, lansirni sistem

Odnosi se na projekte, rakete i druge bespilotne sisteme koji mogu da dostave nuklearno, hemijsko ili biološko oružje, i koji su posebno konstruisani za tu namenu.²

4. Srodni materijali

Materijali koji se koriste za proizvodnju OMU su „materijali, oprema i tehnologija obuhvaćena relevantnim multilateralnim sporazumima i aranžmanima, ili uključena u nacionalne kontrolne liste, koji se mogu koristiti za projektovanje, razvoj, proizvodnju ili korištenje nuklearnog, hemijskog ili biološkog oružja i sistema za njihovu dostavu“.³

5. Finansiranje proliferacije

King's College London utvrdio je da finansiranje proliferacije uključuje barem jednu od slijedećih stvari:

- Finansijske elemente transakcije nabavke koja se odnosi na OMU (kao što su nacionalni ili transnacionalni transferi sredstava između bankovnih računa koji pripadaju akterima uključenim u mrežu proliferacije);
- Prikupljanje sredstava za finansiranje programa u vezi sa OMU bilo dopuštenim ili nedopuštenim sredstvima;
- Pružanje finansijskih usluga mrežama za podršku programima OMU, kao što su transferi, skladištenje ili mjenjačnice.

¹ FATF-Gafi, „Izveštaj o finansiranju proliferacije“, str. 2. Dostupno na: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Typologies%20Report%20on%20Proliferation%20Financing.pdf>

² Ibid.

³ Ibid.

Ove aktivnosti ukrštaju se sa međunarodnim restriktivnim mjerama kao što su sankcije, a takođe i sa međunarodnim regulatornim okvirima, poput kontrole trgovine robom od strateškog značaja.

Pored toga, FAT je dao slijedeću radnu definiciju finansiranja proliferacije: „čin obezbjeđivanja novčanih sredstava ili pružanja finansijskih usluga koje se u cijelosti ili djelimično koriste za proizvodnju, sticanje, posjedovanje, razvoj, izvoz, pretovar, brokerske usluge, transport, transfer, gomilanje ili korištenje nuklearnog, hemijskog ili biološkog oružja i sredstava za njihovu dostavu i srodnih materijala (uključujući tehnologije i robu dvostruke namjene koja se koristi u nezakonite svrhe), suprotno nacionalnim zakonima i, prema slučaju, međunarodnim obavezama.“⁴

⁴ FATF, „Sprečavanje finansiranja proliferacije: Izveštaj o stanju u oblasti razvoja politika i konsultacija, str. 29. Dostupno na: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Status-report-proliferation-financing.pdf>

II. Trendovi i taktike

6. Mreža proliferacije

Mreža proliferacije je sveobuhvatna struktura, formalna ili neformalna, koja podržava razvoj programa OMU. Ona obuhvata različite aktere ili subjekte koji učestvuju u nabavci komponenata za OMU. One djeluju u različitim jurisdikcijama, i obično obuhvataju subjekte pod pokroviteljstvom države, mreže preduzeća koja djeluju u ime države i pojedinaca koji se dovode u vezu sa proliferacijom. Za cilj imaju nabavku komponenata, prikupljanje sredstava ili usluge kojima se podržavaju aktivnosti u vezi sa OMU u inostranstvu. Akteri u okviru mreže mogu obuhvatati proizvodna preduzeća, niz posrednika ili brokera, finansijske institucije ili povjerenike.

7. Paravan preduzeća

Mreže za finansiranje proliferacije koriste paravan preduzeća kako bi zaštitile identitet svojih članova, njihovih veza sa državom koja se dovodi u vezu sa proliferacijom, ili čak da bi prikriale krajnju namjenu svojih aktivnosti. Paravan preduzeća mogu biti potpuno funkcionalni subjekti sa odlikama legitimnog poslovanja, ali u stvarnosti se koriste za prikriivanje nezakonite finansijske aktivnosti i maskiranje identiteta njihovih stvarnih krajnjih vlasnika.

FATF objašnjava da paravan preduzeća koja osnivaju mreže za finansiranje proliferacije obavljaju transakcije slično preduzećima koja imaju legitimno poslovanje. Ove mreže osnivaju preduzeća za naizgled legitimne komercijalne svrhe i miješaju nezakonito stečena sredstva sa sredstvima koja potiču od legalne, komercijalne djelatnosti. Pored toga, „paravan preduzeća koja koriste mreže za finansiranje proliferacije često se nalaze u glavnom trgovačkom centru neke strane jurisdikcije koja nema strogu kontrolu izvoza, ali se takođe mogu naći i u jurisdikcijama sa uspostavljenim kontrolama. To mogu biti fiktivne (kvazi) korporacije sa fiktivnim poslovanjem i fizičkom lokacijom ili mogu imati uobičajene komercijalne i industrijske aktivnosti.”⁵

Nacionalno zakonodavstvo je važno za postavljanje minimalnih zahtjeva u pogledu transparentnosti za preduzeća registrovana u okviru neke jurisdikcije. Privredni registri igraju važnu ulogu u tom smislu, jer predstavljaju instrument koji omogućava transparentnost vlasničkih struktura preduzeća i mogu sadržati relevantne informacije za identifikaciju aktera uključenih u mrežu proliferacije.

8. Posrednici

Posrednici služe kao instrument za olakšavanje određene transakcije. Oni mogu uključivati preduzeća i pojedince koji kupuju ili prodaju osjetljivu robu za potrebe dalje proizvodnje ili preraspodjele. Posrednici mogu imati određeno znanje o komercijalnoj infrastrukturi neke jurisdikcije, i primjenjivaće ga za iskorištavanje ranjivosti u odredbama o kontroli izvoza u svoju korist.⁶ Mogu da podliježu nacionalnom zakonodavstvu.

⁵ FATF, „Izveštaj o finansiranju proliferacije“, str. 9-10. Dostupno na: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Typologies%20Report%20on%20Proliferation%20Financing.pdf>

⁶ Ibid., str.10

9. Brokeri

Brokeri su jedna vrsta posrednika. Oni su akteri „uključeni u pregovore ili aranžman transakcija koji mogu podrazumijevati transfer robe (često između trećih zemalja) ili koji kupuju, prodaju ili dogovaraju transfer takve robe koja je u njihovom vlasništvu”.⁷Oni se takođe mogu uključiti u aktivnosti koje olakšavaju prevoz robe ili logistiku.⁸Mogu da podliježu nacionalnom zakonodavstvu.

10. Nabavka

U finansiranju proliferacije, nabavka se odnosi na čin kupovine, pribavljanja i stavljanja na raspolaganje materijala i tehnologije potrebne za razvoj OMU državi koja se dovodi u vezu sa proliferacijom OMU. Obično se ona odvija kroz mrežu posrednika u različitim jurisdikcijama i dovodi do nezakonitih ili nedopuštenih aktivnosti.

Artikli potrebni za aktivnost nabavke mogu potpadati pod zakonodavstvo o kontroli izvoza, uključujući i sveobuhvatne klauzule. Zakoni koji se odnose na finansiranje proliferacije mogu takođe sadržati odredbe koje izričito zabranjuju finansiranje nabavke OMU.

11. Zastava pogodnosti

Zastava pogodnosti opisuje poslovnu praksu registrovanja trgovačkog broda u suverenoj državi koja se razlikuje od one vlasnika broda ili one pod čijom zastavom brod plovi. Brodovi se registruju pod zastavom pogodnosti kako bi se smanjili operativni troškovi ili izbjegli propisi države vlasnika broda. Takvi državni brodski registri privlačni su za vlasnike brodova koji traže manje propisa i kontrola, a takođe i u svrhu utaje poreza. Zastava pogodnosti se ponekad dovodi u vezu sa izbjegavanjem sankcija. Međunarodna federacija radnika u transportu vodi listu svih zastava pogodnosti.⁹

12. Krajnji korisnik i krajnja namjena

„Krajnji korisnik“ je fizičko ili pravno lice kome će roba biti na kraju isporučena. „Krajnja namjena“ je namjena u koju će fizičko ili pravno lice koristiti robu, i može biti dozvoljena ili nedozvoljena. Potvrda o krajnjoj namjeni ili potvrda krajnjeg korisnika obično su potrebne za materijale sa kontrolnih listi koji potpadaju pod zakonodavstvo o kontroli izvoza.

Za svrhe efikasnog sprječavanja finansiranja proliferacije, finansijski subjekti bi trebalo da imaju svjest o tim procesima i da znaju gdje mogu pronaći informacije o njima iz državnih izvora.

13. Stvarni krajnji vlasnik

Standardi FATF definišu stvarnog vlasnika kao „fizičko lice (lica) koje ima krajnje vlasništvo ili kontrolu nad klijentom i/ili fizičkim licem u čije ime se transakcija obavlja. Takođe obuhvata ona lica koja imaju krajnju efektivnu kontrolu nad pravnim licem ili aranžmanom.”¹⁰

⁷ Ibid., str.10

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ FATF, „Prikriivanje stvarnog vlasništva“, str. 16. Dostupno na: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/FATF-Egmont-Concealment-beneficial-ownership.pdf>

14. Tranzit, provoz

Tranzit se izričito odnosi na scenario kada neki artikal (na svom putu iz zemlje pošiljaoca u zemlju odredišta) prolazi kroz određenu zemlju istim plovilom, zrakoplovom ili drumskim prevoznim sredstvom (bez istovara ili prebacivanja sa jednog plovila, zrakoplova ili drumskog prevoznog sredstva na drugo).

Nacionalno zakonodavstvo o kontroli izvoza može se primjeniti na aktivnosti tranzita. Finansijski sektor mogao bi biti izložen tranzitnim operacijama koje imaju veze sa finansiranjem proliferacije u slučaju kada se naknade, provizije ili bilo kakve usluge plaćaju za potrebe realizacije takvih aktivnosti.

15. Pretovar

„Pretovar“ se posebno odnosi na scenario u kome neki artikal (na svom putu od zemlje pošiljaoca do zemlje odredišta) ulazi u određenu zemlju, istovaruje se i prenosi sa jednog plovila, zrakoplova ili drumskog prevoznog sredstva na drugo, nakon čega napušta tu zemlju.

Nacionalno zakonodavstvo o kontroli izvoza može se primjeniti na aktivnosti pretovara. Finansijski sektor mogao bi biti izložen operacijama pretovara koje imaju veze sa finansiranjem proliferacije u slučaju kada se naknade, provizije ili bilo kakve usluge plaćaju za potrebe realizacije takvih aktivnosti.

16. Alternativni načini plaćanja

Alternativni načini plaćanja su načini obavljanja transakcija između dvije ili više stranaka korištenjem sistema razmjene ili sredstava plaćanja kako bi se izbjegao nadzor, a sa namjerom izbjegavanja sankcija. Vrste alternativnih načina plaćanja mogu uključivati, mada ne isključivo, gotovinu, plaćanja na osnovu aranžmana glavne knjige, barter ili razmjenu prirodnih resursa ili plemenitih metala, uključujući dijamante ili zlato.

III. Mjere Vijeća sigurnosti UN

17. Rezolucija Vijeća sigurnosti UN 1540 (2004)

RSBUN 1540 (2004) je prva rezolucija koja se bavi „neširenjem svih vrsta OMU, sredstava za njihovu dostavu i srodnih materijala na integrisan način, i prvi je međunarodni pravni instrument koji zabranjuje omogućavanje proliferacije kroz finansiranje.”¹¹ To je preventivni mehanizam koji traži punu primjenu kontrola na nacionalnom nivou u cilju djelotvornog sprječavanja državnih aktera u sticanju OMU.

Rezolucija je jednoglasno usvojena 28. aprila 2004. godine, u skladu sa Poglavljem VII Povelje UN, a njene strukture su naknadno održane narednim rezolucijama. One uključuju Komitet i Grupu eksperata čiji je zadatak praćenje usklađenosti država članica sa svim njihovim povlasticama. One takođe izrađuju tabele pomoću kojih se procjenjuje kako države sprovode odredbe ove Rezolucije. Te tabele su javno dostupne na internet stranici UN¹² i predstavljaju koristan izvor informacija za zainteresovane strane.

18. Sankcije prema Sjevernoj Koreji - Demokratskoj Narodnoj Republici Koreji (DNRK)

Sankcije Vijeća sigurnosti UN prema Sjevernoj Koreji predstavljaju trenutno jedan od najstrožijih režima sankcija. Nakon usvajanja Rezolucije Vijeća sigurnosti UN 1718 (2006), režim sankcija bio je uglavnom usmjeren na zabranu aktivnosti koje imaju posredne ili neposredne veze sa konvencionalnim naoružanjem, trgovinom OMU ili balističkim raketama, kao i trgovinom drugom strateškom robom, robom koja podliježe izdavanju dozvola ili osjetljivom robom vojne namjene. Vijeće sigurnosti UN je takođe objavio listu ciljanih finansijskih sankcija i izrekao zabranu na luksuznu robu.

Od 2016. godine, zabilježen je drastičan porast u obimu i složenosti mjera sankcija UN prema DNRK. Te mjere sad uključuju opsežne finansijske sankcije, sektorske sankcije izrečene na osnovu toga što je devizni prihod ostvaren od trgovine koja je bila usmerena na podršku aktivnostima proliferacije OMU, brodarske i logističke sankcije, sankcije prema mrežama, diplomatama i korporativnim strukturama.

Ova označavanja usvojilo je ili Vijeće sigurnosti UN u novim rezolucijama ili jednoglasno Komitet za sankcije uspostavljen na osnovu Rezolucije 1718, koji nadgleda svakodnevno sprovođenje sankcija prema Sjevernoj Koreji. Pored toga, SAD, EU, Japan, Južna Koreja, Australija i druge jurisdikcije takođe vode liste ciljanih finansijskih sankcija za aktere proliferacije iz Sjeverne Koreje, koji uključuju dodatne stranke van imena koja se nalaze na konsolidovanim listama Vijeća sigurnosti UN.

Ciljane finansijske sankcije zahtjevaju zamrzavanje imovine povezane sa ili koja je pod kontrolom označenih lica. Imovina, u ovom kontekstu, ne predstavlja samo novčana sredstva na bankovnom

¹¹ FATF, Izveštaj o finansiranju proliferacije, str. 43. Dostupno na: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Typologies%20Report%20on%20Proliferation%20Financing.pdf>

¹² Tabele koje se odnose na sprovođenje Rezolucije 1540 dostupne su na: <https://www.un.org/en/sc/1540/national-implementation/1540-matrices/committee-approved-matrices.shtml>

računu. Takođe uključuje ekonomske resurse, kao što su nepokretnosti, oprema i drugi predmeti, na primjer, plovila.

19. Ekspertski panel

U nekim prilikama, Vijeće sigurnosti UN nalaže osnivanje Ekspertskog panela koji pomaže komitetima za sankcije, sprovodi istrage i izvještava o potencijalnim kršenjima sankcija.

Nakon uvođenja sankcija prema Sjevernoj Koreji, Ekspertski panel sastavljen od osam stručnjaka imenovan je od strane Komiteta za sankcije prema Sjevernoj Koreji Vijeća sigurnosti UN, upravo radi istraga i izvještavanja o pretpostavljenim kršenjima sankcija Vijeća sigurnosti UN prema toj zemlji.

Ekspertski panel takođe daje preporuke Komitetu za sankcije i državama članicama UN, uključujući preporuke u pogledu novih označavanja i u pogledu dobrih praksi.

20. Trenutne mjere prema Iranu

Iako je Zajednički sveobuhvatni plan djelovanja (JCPOA) iz 2015. godine omogućio ukidanje većine sankcija UN prema Iranu, oko 23 fizičkih i 61 pravno lice i dalje su označeni u skladu sa Rezolucijom 2231 iz 2015. godine zbog svojih aktivnosti u vezi sa proliferacijom balističkih raketa i drugim zabranjenim aktivnostima. Međutim, Iran ostaje na „spisku za preduzimanje mjera“ FATF, koja se često naziva i „crnom listom“.

Ostale jurisdikcije uvele su autonomne sankcije Iranu. Takve mjere moraju se procjeniti iz aspekta usklađenosti trećih zemalja i kao dopunski izvor informacija o pokazateljima rizika.

21. Rezolucija Vijeća sigurnosti UN 2462 (2019)¹³

Ova Rezolucija usmjerena je na to da se među državama članicama UN, na nacionalnom nivou, čin finansiranja terorizma više smatra za teško krivično djelo. Ona uključuje zahtjeve za države članice da primjenjuju finansijski nadzor i regulatorne sisteme, i da osiguraju transparentnost i sljedivost finansijskih transakcija radi identifikovanja i sprječavanja slučajeva finansiranja terorizma.¹⁴

Premda se fokusira na finansiranje terorizma, ova Rezolucija je relevantna i za finansiranje proliferacije. Tekst „snažno poziva“ sve države članice da primjenjuju međunarodne standarde utvrđene kroz 40 preporuka i nota sa tumačenjima FATF o sprječavanju pranja novca, finansiranja terorizma i finansiranja proliferacije OMU. Rezolucija takođe posebno podstiče države članice da oforme autonomne finansijsko-obavještajne službe u skladu sa standardima FATF, u cilju jačanja finansijskog nadzora.¹⁵

Stoga, ova Rezolucija podiže značaj FATF kao tijela odgovornog da državama pruži okvir za sprječavanje tri gore navedena oblika nezakonitog finansiranja (pranje novca, finansiranje terorizma i finansiranje proliferacije).

¹³ https://charityandsecurity.org/humanitarian-safeguards/summary_unscr_2462/

¹⁴ Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija, Rezolucija 2462 (2019). Dostupno na: [https://undocs.org/S/RES/2462\(2019\)](https://undocs.org/S/RES/2462(2019))

¹⁵ Charity & Security Network, 'Summary of UN Security Council Resolution 2462 on Counter Terrorist Financing'. Dostupno na: https://charityandsecurity.org/humanitarian-safeguards/summary_unscr_2462/

22. Označavanje

Vijeće sigurnosti UN može označiti fizička i pravna lica, zajedno sa ekonomskom imovinom poput plovila, na osnovu toga što su omogućavala, direktno ili indirektno, kršenje ili izbjegavanje sankcija, što se, u mnogim slučajevima, može direktno dovesti u vezu sa proliferacijom. Jednom označena, fizička i pravna lica ili njihova ekonomska imovina stavljaju se na Konsolidovanu listu UN, zajedno sa podacima na osnovu kojih se mogu identifikovati. Konsolidovana lista UN javno je dostupna na internet stranici Vijeća sigurnosti UN.¹⁶

Kada se fizičko ili pravno lice označi, sve države članice UN moraju da:

- Zamrznu sredstva označenih lica pod njihovom nadležnošću.
- Spriječe da novčana sredstva ili druga imovina bude dostupna, posredno ili neposredno, označenim licima.

Ova odredba uključuje finansijske institucije, kompanije i druga udruženja ili pojedince koji su pravno ili ekonomski priznati kao poslovni subjekti u okviru nadležnosti date države. Pored toga, sve države članice UN moraju da spriječe označena lica u putovanju preko njihove jurisdikcije ukoliko ta lica podliježu zabrani putovanja koju je izrekao Vijeće sigurnosti UN.

U teoriji, propust u tom pogledu može za posljedicu da ima dodatna označavanja od strane UN ili država članica UN, dok je Kancelarija za kontrolu strane imovine Ministarstva finansija SAD (OFAC) i ranije označavala strane subjekte u ovakvim slučajevima.

¹⁶ Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija, Konsolidovana lista Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija. Dostupno na: <https://www.un.org/securitycouncil/content/un-sc-consolidated-list#individuals>

IV. Radna grupa za finansijsku akciju (FATF)

23. FATF

Radna grupa za finansijsku akciju (FATF) je nezavisno međuvladino telo koje razvija i podstiče politike za zaštitu globalnog finansijskog sistema od pranja novca, finansiranja terorizma i finansiranja proliferacije. Glavni zahtevi Radne grupe za finansijsku akciju (FATF) izraženi su kroz njenih 40 preporuka i 11 neposrednih ishoda. FATF takođe koordinira izradu izveštaja o uzajamnoj evaluaciji (MER) u kojima se procjenjuje nivo usklađenosti zemalja sa standardima FATF, na osnovu čega ih klasifikuje. Za potrebe sprječavanja finansiranja proliferacije, naročito su relevantne preporuke 1, 2 i 7, kao i Neposredni ishod 11.

Radna grupa za finansijsku akciju (FATF) se oslanja na devet nezavisnih regionalnih tijela po ugledu na FATF (FSRB) za sprovođenje svog mandata. Ona periodično ocjenjuje djelotvornost i tehničku usklađenost svojih država članica. **Srbija je članica Moneyval-a.**

24. Preporuka 1 FATF: Procjena rizika i primjena pristupa zasnovanog na procjeni rizika

FATF je objavio spisak od 40 preporuka koje su namijenjene državama, a tiču se sprječavanja prijetnji koje potiču od pranja novca, finansiranja terorizma i finansiranja proliferacije. Preporuka 1¹⁷ navodi da države treba da „identifikuju, procjene i razumiju rizike koji potiču od pranja novca i finansiranja terorizma, kao i da preduzmu mjere, uključujući imenovanje nadležnog organa ili mehanizma za koordinaciju akcija za procjenu rizika i primjenu resursa, sa ciljem da se osigura djelotvorno ublažavanje rizika. Na osnovu te procjene, države treba da primjene pristup zasnovan na riziku (RBA) kako bi osigurale da su mjere za sprječavanje ili ublažavanje pranja novca i finansiranja terorizma srazmjerne identifikovanim rizicima.“

Preporuka 1 još navodi da „države takođe treba da identifikuju, procjene i razumiju svoje rizike od finansiranja proliferacije“. „Rizik od finansiranja proliferacije“ ovdje se odnosi striktno i isključivo na potencijalno kršenje, nesprovođenje ili izbjegavanje obaveza primjene ciljanih finansijskih sankcija iz Preporuke 7. Države bi trebalo da preduzmu srazmjerne mjere usmjerene na to da se osigura djelotvorno ublažavanje tih rizika, uključujući imenovanje nadležnog organa ili mehanizma za koordinaciju akcija za procjenu rizika, i da efikasno raspodjele resurse za tu svrhu.“

Na kraju, Preporuka 1 zahteva da države, finansijske institucije i određena fizička i pravna lica van finansijskog sektora (DNFBP) „identifikuju, procjene i preduzmu djelotvorne mjere za ublažavanje rizika od pranja novca, finansiranja terorizma i finansiranja proliferacije“.

25. Preporuka 2 FATF: Saradnja i koordinacija na nacionalnom nivou

Preporuka 2 FATF¹⁸ navodi da „države treba da posjeduju nacionalne politike za SPN/FT/FP koje se zasnivaju na identifikovanim rizicima i redovno se revidiraju, i da treba da imenuju nadležni organ ili da posjeduju koordinacioni ili drugi mehanizam koji je odgovoran za sprovođenje tih politika.“

¹⁷ FATF, Međunarodni standardi za sprječavanje pranja novca i finansiranje terorizma i proliferacije, str. 10.

Dostupno na: [https://www.fatf-](https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/fatf%20recommendations%202012.pdf)

[gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/fatf%20recommendations%202012.pdf](https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/fatf%20recommendations%202012.pdf)

¹⁸ Ibid.

Ova preporuka nastavlja sa zahtjevom da države „treba da osiguraju da kreatori politika, finansijsko-obavještajna služba (FOS), službe za sprovođenje zakona, nadzorni organi i ostali relevantni nadležni organi, na nivou kreiranja politika i operativnom nivou, imaju djelotvorne mehanizme koji im omogućavaju da sarađuju, i prema potrebi, koordiniraju i razmjenjuju informacije na domaćem terenu jedni sa drugima u pogledu izrade i sprovođenja politika i aktivnosti za sprječavanje pranja novca, finansiranja terorizma i finansiranja širenja oružja za masovno uništenje. To treba da obuhvati saradnju i koordinaciju između relevantnih organa kako bi se osigurala kompatibilnost zahtjeva za SPN/FT/FP sa pravilima koja se odnose na zaštitu podataka i privatnosti i drugim sličnim odredbama.“

26. Preporuka 7 FATF: Ciljane finansijske sankcije koje se odnose na proliferaciju

Preporuka 7 FATF¹⁹ navodi da „države treba da sprovedu ciljane finansijske sankcije u cilju poštovanja rezolucija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija koje se odnose na sprječavanje, suzbijanje i prekidanje proliferacije oružja za masovno uništenje i njeno finansiranje. Ove rezolucije zahtevaju od država da bez odlaganja zamrznu novčana sredstva ili drugu imovinu označenih fizičkih i pravnih lica, i da osiguraju da nikakva sredstva ili druga imovina nisu dostupna, bilo posredno ili neposredno, bilo kom fizičkom ili pravnom licu ili za račun bilo kog fizičkog ili pravnog lica označenog od strane ili po ovlaštenju Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija u skladu sa Poglavljem VII Povelje Ujedinjenih nacija.“

27. Neposredni ishod 11: Finansijske sankcije za proliferaciju²⁰

FATF je izradio 11 neposrednih ishoda (NI) koji predstavljaju tematske ciljeve sistema za SPN/FT koji štiti integritet finansijskog sektora i doprinosi bezbjednosti i sigurnosti. FATF procjenjuje djelotvornost napora država u odnosu na svaki od neposrednih ishoda.

Neposredni ishod 11 bavi se sankcijama za finansiranje proliferacije i navodi da se „fizička i pravna lica uključena u širenje oružja za masovno uništenje sprječavaju da prikupljaju, premještaju i koriste sredstva, u skladu sa relevantnim rezolucijama Vijeća sigurnosti UN.“²¹

¹⁹ Ibid., str.13

²⁰ <https://www.fatf-gafi.org/publications/mutualevaluations/documents/effectiveness.html>

²¹ FATF, Djelotvoran sistem za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma. Dostupno na: <https://www.fatf-gafi.org/publications/mutualevaluations/documents/effectiveness.html>

V. Procjena rizika od finansiranja proliferacije

28. Procjena rizika od finansiranja proliferacije

U svom nacrtu Smjernica o procjeni i ublažavanju rizika od finansiranja proliferacije, FATF definiše procjenu rizika od finansiranja proliferacije kao „proizvod ili proces koji se zasniva na metodologiji dogovorenoj između uključenih strana, koji pokušava da identifikuje, analizira i razumije rizike od FP sa ciljem razvijanja odgovarajućih mjera za ublažavanje ili smanjenje procjenjenog nivoa rizika na niži ili prihvatljiviji nivo”.²² Takav proces trebalo bi da pruži uvid u prijetnje, ranjivosti i posljedice na osnovu detaljnog pregleda informacija dostupnih državnim organima i privatnom sektoru.

Pored toga, prema FATF, „procjena rizika treba da bude dovoljno sveobuhvatna da pruži informacije za izradu nacionalnih strategija za sprječavanje finansiranja proliferacije, kao i da pomogne u djelotvornom sprovođenju mjera zasnovanih na procjeni rizika. Takođe bi trebalo da pomogne državama i preduzećima iz privatnog sektora da utvrde i odrede prioritet u pogledu količine resursa neophodnih za ublažavanje različitih rizika. Krajnji cilj ove aktivnosti je da se osigura potpuna primjena zahtjeva u pogledu ciljanih finansijskih sankcija za finansiranje proliferacije u skladu sa odgovarajućim rezolucijama Vijeća sigurnosti UN, efikasno sprječavajući kršenje, nesprovođenje ili izbjegavanje ciljanih finansijskih sankcija koje se odnose na FP.”²³

29. Rizik od finansiranja proliferacije

Rizik od finansiranja proliferacije odnosi se na vjerovatnoću da akter finansiranja proliferacije iskoristi neku ranjivost u stranoj jurisdikciji u svoju korist. Te koristi uključuju nabavku materijala za proizvodnju OMU i njegove vektore, prikupljanje sredstava za održavanje programa OMU ili bilo koje finansijske usluge u vezi sa tim aktivnostima

Rizik se definiše kao funkcija prijetnje, ranjivosti i posljedice. Ti pojmovi su definisani u nastavku.

30. Prijetnja od finansiranja proliferacije

Prijetnja koja potiče od finansiranja proliferacije odnosi se na aktivnost pojedinca, subjekta ili grupe pojedinaca ili subjekata koji podržavaju finansiranje programa OMU i povezanih sistema dostave, i koji za cilj imaju da u te svrhe iskoriste ranjivosti finansijskih sektora država. Ove vrste prijetnji mogu se ispoljiti na međunarodnom ili nacionalnom nivou i mogu djelovati i iz stranih zemalja. Neki pojedinci ili subjekti uključeni u ove aktivnosti mogu biti označeni od strane režima sankcija Vijeća sigurnosti UN ili nekog drugog autonomnog režima.

31. Ranjivosti u pogledu finansiranja proliferacije

Mreže za finansiranje proliferacije iskorištavaju kombinaciju ranjivosti jedinstvenih za svaku zemlju ili ekonomiju, u zavisnosti od njenog geografskog položaja, političkog statusa, stepena korupcije, trgovinskih odnosa, kontrola trgovine robom od strateškog značaja ili njenog statusa tranzitnog čvorišta, zone slobodne trgovine ili međunarodnog finansijskog centra. Takve ranjivosti daju

²² FATF, Nacrt smjernica o procjeni i ublažavanju rizika od finansiranja proliferacije, str. 9. Dostupno na: <https://www.fatf-gafi.org/publications/fatfgeneral/documents/public-consultation-proliferation-financing-risk.html> (od 10. juna 2021. godine, FATF još nije objavio konačnu verziju ovih smjernica, formulacije u dokumentu i dalje su podložne promjenama)

²³ Ibid.

priliku mrežama za proliferaciju da podržavaju, olakšavaju ili obavljaju svoje aktivnosti u datim jurisdikcijama.

Obično se mogu identifikovati dvije vrste nacionalnih ranjivosti:

- Strukturne ranjivosti, koje mogu da uključuju elemente koji se odnose na geopolitička pitanja, kao što su bilateralni odnosi sa državama koje se dovode u vezu sa proliferacijom; zakonodavstvo, uključujući slabe odredbe o sprječavanju finansiranja proliferacije, protivmjere za nezakonito finansiranje, kontrole izvoza ili uređivanje oblasti virtuelne imovine; mehanizme izvršenja, uključujući nedovoljni institucionalni kapacitet za krivično gonjenje, ili nedovoljne mjere prevencije; nedostatak saradnje sa domaćim finansijskim institucijama i drugim pružaocima finansijskih usluga; i odbijanje učešća u međunarodnoj saradnji.
- Sektorske ranjivosti utiču na određene privredne sektore koji mogu biti primarni ciljevi aktera finansiranja proliferacije zbog prirode proizvoda koje nude, klijenata sa kojima saraduju i regulatornog okvira koji ih uređuje. To, na primjer, uključuje finansijske centre, kao što su banke, osiguravači i usluge prenosa novca; visokotehnološke centre i centre proizvodnje robe dvostruke namene, špeditere, ili izvoznike; kao i druge sektore koji su povezani sa saobraćajnim čvorištima, s naglaskom na pomorski sektor.

32. Posljedice finansiranja proliferacije

Ovo se odnosi na uticaj ili štetu koje te aktivnosti mogu da prouzrokuju u nekoj državi, ne ograničavajući se samo na ekonomsko ili finansijsko okruženje, već i na sigurnost i dobrobit njenog društva. Identifikacija potencijalnih posljedica u procjeni rizika zahtjeva i kvantitativnu i kvalitativnu procjenu. Institut kraljevskih ujedinjenih službi (RUSI) predložio je da jurisdikcije razmotre posljedice finansiranja proliferacije u tri konteksta: uticaj na život ljudi, životnu sredinu ili infrastrukturu; uticaj na međunarodnu ili regionalnu sigurnost ili stabilnost; i uticaj na nacionalnu ekonomiju ili finansijski sistem i industriju ili štetu po reputaciju.²⁴

33. Visokorizične jurisdikcije

FATF tri puta godišnje vrši procjenu jačine mjera jurisdikcija za sprječavanje pranja novca, finansiranja terorizma i finansiranja proliferacije. Klasifikuje države kao visokorizične jurisdikcije kada se utvrdi da imaju „značajne strateške nedostatke u svojim režimima za sprječavanje pranja novca, finansiranje terorizma i finansiranje proliferacije“.²⁵ FATF poziva sve države članice da primjene pojačanje radnje i mjere poznavanja i praćenja stranke pri radu sa akterima iz visokorizičnih jurisdikcija, i, u najozbiljnijim slučajevima, podstiče ih da primjenjuju protivmjere „kako bi zaštitile međunarodni finansijski sistem od pranja novca, finansiranja terorizma i

²⁴ RUSI, Vodič za sprovođenje nacionalne procjene rizika od finansiranja proliferacije, str. 21 -22. Dostupno na: <https://rusi.org/publication/other-publications/guide-conducting-national-proliferation-financing-risk-assessment>

²⁵ FATF, Visokorizične jurisdikcije koje podliježu preduzimanju mjera - februar 2021. Dostupno na: <http://www.fatf-gafi.org/publications/high-risk-and-other-monitored-jurisdictions/documents/call-for-action-february-2021.html>

finansiranja proliferacije koji potiču od date zemlje".²⁶ Ovaj spisak se često eksterno naziva „crna lista“.

34. Jurisdikcije pod pojačanim nadzorom

U svojim periodičnim procjenama, FATF takođe klasifikuje određene države kao jurisdikcije pod pojačanim nadzorom. Te države „aktivno saraduju sa FATF na rješavanju strateških nedostataka u svojim režimima za sprječavanje pranja novca, finansiranja terorizma i finansiranja proliferacije“.²⁷ Da bi bila stavljena pod pojačan nadzor i da bi izbjegla stavljanje na crnu listu, država se mora obavezati da će „brzo riješiti utvrđene strateške nedostatke u dogovorenim rokovima“²⁸. Ovaj spisak se često eksterno naziva „siva lista“.

²⁶ Ibid.

²⁷ FATF, Jurisdikcije pod pojačanim nadzorom - februar 2021. Dostupno na: <http://www.fatf-gafi.org/publications/high-risk-and-other-monitored-jurisdictions/documents/increased-monitoring-february-2021.html>

²⁸ Ibid.

VI. Izvozne kontrole

35. Preusmjeravanje

Do preusmjeravanja dolazi kada akteri mreže za finansiranje proliferacije kriju pravo odredište određene pošiljke. FATF navodi slijedeći primjer: „kada preusmjerena roba prolazi kroz neku treću zemlju, pojedinac u toj zemlji koji je svjestan stvarnog odredišta robe pokušava da se izdaje za tobožnjeg krajnjeg korisnika”.²⁹ Uobičajeni način za preusmjeravanje podrazumijeva to da mreže za finansiranje proliferacije preusmjeravaju robu kroz jurisdikcije u kojima su kontrole slabe ili nedovoljne.

36. Izvozne kontrole

Svrha izvoznih kontrola, koje su poznate i kao kontrole trgovine strateškom robom, jeste da olakšaju legitimnu trgovinu osjetljivom robom i tehnologijama i da spriječe nezakonit ili neodgovoran transfer te robe za potrebe programa razvoja OMU. Danas se kontrola izvoza u cijelom svijetu uređuje okvirom sporazuma i rezolucijama UN, posebno Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN 1540 (2004), koja je prva uvela univerzalnu potrebu da države sprovede izvozne kontrole, koje su se ranije sprovodile uglavnom na dobrovoljnoj i nacionalnoj osnovi.

Ostali sporazumi koji uređuju izvozne kontrole uključuju Sporazum o neširenju nuklearnog naoružanja (NPT), Konvenciju o zabrani usavršavanja, proizvodnje i stvaranja zaliha bakteriološkog (biološkog) i toksičkog oružja i njihovom uništavanju (BTWC), Konvenciju o zabrani razvoja, proizvodnje, skladištenja i upotrebe hemijskog oružja i o njegovom uništavanju (CWC).

Ovaj okvir takođe obuhvata norme koje su utvrdile međunarodne organizacije poput Međunarodne agencije za atomsku energiju (MAAE), međunarodne izvozne kontrolne režime kao što su Grupa nuklearnih dobavljača (NSG) ili Režim kontrole raketne tehnologije (MTCR) i nacionalne organe odgovorne za sprovođenje i kontrolu primjene izvoznih kontrola, uključujući nadležne organe za izdavanje dozvola za izvoz, upravu carina i službe za sprovođenje zakona, kao i obavještajne službe.

37. Izvozni kontrolni režimi

Izvozni kontrolni režimi su dobrovoljni, multilateralni aranžmani zasnovani na konsenzusu, čiji su članovi saglasni sa zajedničkim pristupom transferu određene robe i tehnologija između jurisdikcija. Postoje četiri glavna izvozna kontrolna režima: Grupa nuklearnih dobavljača (NSG), Režim kontrole raketne tehnologije (MTCR), Australijska grupa (AG) i Vasenarski aranžman (WA). Svaki od ovih režima ima oko 40 ili 50 članova. I dok je članstvo u režimu ograničeno, mnoge države članice UN koriste smjernice i liste koje ovi režimi objavljuju kao osnovu za svoje nacionalne propise o kontroli izvoza. Pored toga, Vijeće sigurnosti UN može se neposredno pozvati na ove liste kako bi zabranio trgovinu sa državom kojoj su izrečene sankcije. Svaki od ovih režima usmjeren je na različit aspekt međunarodne sigurnosti:

²⁹ FATF, Izveštaj o finansiranju proliferacije, str. 7. Dostupno na: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Typologies%20Report%20on%20Proliferation%20Financing.pdf>

- Grupa nuklearnih dobavljača obuhvata glavne dobavljače nuklearnom energijom u nastojanju da podstiče neširenje nuklearnog naoružanja. Grupa nuklearnih dobavljača usvojila je Načelo neširenja nuklearnog naoružanja, prema kome „dobavljač [...] odobrava transfer samo kada se uvjeri da taj transfer neće doprinijeti širenju nuklearnog naoružanja”.³⁰
- Režim kontrole raketne tehnologije (MTCR) i njegovi članovi nastoje da „ograniče širenje projektila, kompletnih raketnih sistema, bespilotnih letelica i srodne tehnologije za sisteme sposobne da prenesu bojeve glave od 500 kilograma na najmanju udaljenost od 300 kilometara, ili da isporuče bilo koju vrstu oružja za masovno uništenje”.³¹
- Australijska grupa za cilj ima da uskladi kontrolu izvoza i da osigura da izvoz „ne doprinosi razvoju hemijskog ili biološkog oružja”. AG radi na tome da osigura da njeni članovi u najvećoj mogućoj mjeri poštuju obaveze iz Konvencije o hemijskom oružju i Konvencije o biološkom i toksičkom oružju.³²
- Vasenarski aranžman je režim kontrole izvoza čiji članovi „razmjenjuju informacije o transferima konvencionalnog naoružanja i robe i tehnologija dvostruke namjene” i podstiču odgovoran pristup izvozu oružja i robe dvostruke namjene kako bi se spriječilo „destabilizirajuće gomilanje”.³³

Pored četiri glavna režima za kontrolu izvoza, Konvencija o hemijskom oružju (CWC), koje se univerzalno svi pridržavaju, takođe sadrži spisak kontrolisanih hemikalija. Taj spisak uključen je u Listu Australijske grupe, zajedno za opremom za hemijsku i biološku proizvodnju.

38. Dozvola za izvoz, izvozna dozvola

Dozvola za izvoz je dokument koji izvoznici treba da popune i dostave nadležnom organu kako bi zatražili odobrenje vlade za izvoz kontrolisane robe, materijala i tehnologija dvostruke namjene odgovarajućim krajnjim korisnicima. Obično je praćena „potvrdom krajnjeg korisnika”, koju krajnji korisnik mora da potpiše i obaveže se da će se pridržavati uslova iz dozvole, kao i da neće koristiti robu na koju se dozvola odnosi u nedopuštene svrhe.

39. Roba dvostruke namjene

Roba dvostruke namjene su predmeti ili tehnologije, vidljive i nevidljive, sa legitimnom civilnom ili komercijalnom krajnjom namjenom, ali koji se takođe mogu koristiti u vojne namjene ili za proizvodnju OMU. Izvoz takve robe nije načelno zabranjen, već je regulisan kako bi se osiguralo da su krajnja namjena i krajnji korisnik odgovarajući.

40. Kontrolne liste robe dvostruke namjene

Države koje sprovode kontrolu izvoza obično prate strukturu listi koje objavljuju multilateralne izvozni kontrolni režimi. Te liste opisuju robu i tehnologije, trgovinu koja se mora kontrolisati,

³⁰ Nuclear Suppliers Group, 'About the NSG'. Dostupno na: <https://www.nuclearsuppliersgroup.org/en/about-nsg>

³¹ Missile Technology Control Regime, 'Objectives of the MTCR'. Dostupno na: <https://mtcr.info/deutsch-ziele/>

³² The Australia Group, 'Home. Dostupno na:

<https://www.dfat.gov.au/publications/minisite/theaustraliagroupnet/site/en/index.html>

³³ Arms Control Association, 'The Wassenaar Arrangement at a Glance'. Dostupno na:

<https://www.armscontrol.org/factsheets/wassenaar>

koristeći tehničke parametre i kontrolne specifikacije vojne primjene ili primjene u proizvodnji OMU. Pored toga, te liste ne obuhvataju samo proizvode, već i opremu za njihovu proizvodnju, odgovarajući softver i tehnologiju.

41. Šifra HS

Harmonizovani sistem naziva i šifarskih oznaka robe - opštepoznat kao „Harmonizovani sistem“ ili jednostavno „HS“ - predstavlja višenamjensku međunarodnu nomenklaturu proizvoda koju je izradila Svjetska carinska organizacija (SCO). Ona obuhvata oko 5000 grupa proizvoda, od čega je svaki identifikovan šestocifarskom šifrom/kodom, poredan u pravnoj i logičkoj strukturi i podržan dobro definisanim pravilima kako bi se postigla jedinstvena klasifikacija.

Ovaj sistem primjenjuje više od 200 država i ekonomija kao osnovu za svoje carinske tarife i prikupljanje statističkih podataka o međunarodnoj trgovini. Preko 98 % robe u međunarodnom prometu klasifikovano je u skladu sa HS. HS doprinosi usklađivanju carinskih i trgovinskih procedura, i razmjenu podataka o nedokumentarnoj trgovini u vezi sa tim procedurama, smanjujući na taj način troškove povezane sa međunarodnom trgovinom.

VII. Međunarodne sankcije

42. Sankcije

Sankcije za cilj imaju da promjene ponašanje aktera (zemlje, privrednog subjekta, pojedinca itd.) nametanjem različitih vrsta ograničenja ili kroz prinudne mjere koje se odnose na trgovinu. Najčešće korištene sankcije uključuju embargo na oružje, zamrzavanje imovine, zabrane putovanja, kao i zabrane ili ograničenja koja se odnose na robu i kojima se ograničavaju ili zabranjuju bilo izvoz ili uvoz robe, što je u prošlosti obuhvatalo dijamante, naftu, ugalj, retke zemne minerale ili morske plodove. Kada Vijeće sigurnosti UN izrekne sankcije, one su obavezujuće za sve države članice. Vijeće sigurnosti UN obično osniva komitet za sankcije i ekspertski panel UN za praćenje primjene sankcija.

Kako se sankcije Vijeća sigurnosti UN izriču na međunarodnom nivou, Vijeća sigurnosti zahtjeva od država da preduzmu neophodne korake za njihovo djelotvorno sprovođenje na nacionalnom nivou. Stoga države zahtjevaju od subjekata iz privatnog sektora da preduzmu posebne radnje kako bi sankcije UN imale odgovarajući efekat. Na primjer, finansijske institucije dužne su da izvrše provjeru svojih klijenata u odnosu na liste sankcija kako bi izbjegle pružanje usluga fizičkim ili pravnim licima koja su označena.

43. Liste sankcija

Liste sankcija su dokumenta u kojima vlade i međunarodne organizacije pružaju podatke na osnovu kojih se mogu identifikovati pojedinci, subjekti ili imovina koji su označeni u skladu sa njihovim režimima sankcija. Relevantni nadležni organi i stručnjaci iz privatnog sektora moraju da konsultuju te liste kako bi se postigla usklađenost sa odredbama režima sankcija, što može, na primjer, uključivati zamrzavanje imovine i zabrane putovanja. Primjeri međunarodnih organizacija sa sopstvenim režimima sankcija i listama sankcija su Ujedinjene nacije i Evropska unija³⁴. Neke države takođe imaju i sopstvene nacionalne režime sankcija i objavljuju liste sankcija. Među njima su, između ostalih, Sjedinjene Američke Države, Ujedinjeno Kraljevstvo, Japan, Kanada i Australija.

Prilično je čest slučaj da se države pridržavaju listi sankcija koje objavljuju strane jurisdikcije, posebno kada su njihove privrede međusobno zavisne. Na primjer, države sa jakim prisustvom američkog dolara na svojim finansijskim tržištima imaju tendenciju da se pridržavaju liste označenih lica Kancelarije za kontrolu strane imovine SAD (OFAC).

Poštovanje listi sankcija od izuzetnog je značaja za suzbijanje slučajeva finansiranja proliferacije. Kao što je gore navedeno, FATF kroz svoju Preporuku 7 zahtjeva od država da bez odlaganja primjene ciljane finansijske sankcije Vijeća sigurnosti UN koje se odnose na proliferaciju OMU.

44. Komiteti za sankcije i ekspertski paneli

Nakon usvajanja rezolucije o sankcijama, Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija obično osniva komitet za sankcije i ekspertski panel ili grupu UN. Ta tijela su obično zadužena za sprovođenje

³⁴ Za listu označavanja za sankcije Evropske unije, posetite Mapu sankcija EU:
<https://sanctionsmap.eu/#/main?search=%7B%22value%22:%22%22,%22searchType%22:%7B%7D%7D>

istraga i izveštavanje o pretpostavljenim kršenjima sankcija Vijeća sigurnosti UN i svakodnevni nadzor primjene sankcija od strane država članica UN.

45. Ciljane finansijske sankcije³⁵

Što se tiče ciljanih finansijskih sankcija koje se odnose na finansiranje proliferacije, FATF objašnjava da su one „primjenljive na fizička i/ili pravna lica označena od strane Vijeća sigurnosti UN ili odgovarajućeg komiteta koji je on osnovao. Kriterijumi za označavanje / stavljanje na listu fizičkih ili pravnih lica su slijedeći:

- Data lica učestvuju ili pružaju podršku, uključujući i nezakonitim sredstvima, aktivnostima i programima osjetljivim na proliferaciju;
- Djeluju u ime ili po nalogu označenih fizičkih ili pravnih lica;
- U vlasništvu su ili pod kontrolom označenih fizičkih ili pravnih lica;
- Pomažu označenim fizičkim ili pravnim licima u izbjegavanju sankcija ili kršenju odredaba rezolucije.

Države su dužne da na dan usvajanja Rezolucije ili u bilo kom trenutku nakon toga odmah zamrznú novčana sredstva, drugu finansijsku imovinu i ekonomske resurse na svojoj teritoriji ili pod svojom nadležnošću, koja je u vlasništvu ili pod kontrolom, posrednom ili neposrednom, gore pomenutih fizičkih, odnosno pravnih lica, i da dalje osiguraju da nikakva sredstva ili druga imovina i ekonomski resursi ne budu dostupni tim fizičkim i pravnim licima, osim u posebnim slučajevima i pod uslovima navedenim u rezolucijama Vijeća sigurnosti UN.“³⁶

46. Zabrane na osnovu određenih djelatnosti

Finansijske zabrane na osnovu određenih djelatnosti proizilaze iz obaveznih rezolucija Vijeća sigurnosti UN koje zahtjevaju od država članica da spriječe i/ili zabrane određene finansijske aktivnosti. Budući da države članice moraju da sprovedu rezolucije Vijeća sigurnosti UN, trebalo bi da preduzmu neophodne mere da osiguraju da njihove finansijske institucije i određena fizička i pravna lica van finansijskog sektora (DNFBP) budu upoznata sa svojim obavezama u pogledu tih zabrana.³⁷

47. Ekonomske/sektorske sankcije

Ekonomske ili sektorske sankcije su obaveze koje proizilaze iz obaveznih rezolucija Vijeća sigurnosti UN kojima se zabranjuje „trgovina određenim vrstama materijala ili robe koje mogu da doprinesu programima razvoja OMU ili sistema za njihovu dostavu, kao što su zrakoplovi, ugalj, gvožđe, rude gvožđa, zlato, titanijum, naftni derivati itd.“³⁸

³⁵ <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Guidance-Countering-Proliferation-Financing.pdf>

³⁶ FATF, „Smjernice FATF za sprječavanje finansiranja proliferacije“, str. 6. Dostupno na: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Guidance-Countering-Proliferation-Financing.pdf>

³⁷ Ibid., str. 15

³⁸ Ibid., str.16

VIII. Sprovođenje

48. Finansijsko-obavještajna služba (FOS) ³⁹

Egmont grupa, međunarodno tijelo koje se sastoji od 166 finansijsko-obavještajnih službi (FOS), definiše finansijsko-obavještajnu službu kao instituciju koja služi kao nacionalni centar za prijem i analizu „(a) izveštaja o sumnjivim transakcijama; i (b) drugih informacija relevantnih za pranje novca, njegovih predikatnih krivičnih dijela i finansiranje terorizma, kao i za diseminaciju rezultata te analize“. ⁴⁰ Pored toga, i kada je to potrebno za istrage, finansijsko-obavještajna služba bi trebalo da bude u mogućnosti da prikupi dalje informacije od obveznika i „da ima blagovremeni pristup finansijskim, upravnim i izvršnim podacima koji su joj potrebni za pravilno izvršavanje njenih funkcija“. ⁴¹ FOS su korisne institucije u borbi protiv nezakonitog finansiranja, bilo da je riječ o pranju novca, finansiranju terorizma ili finansiranju proliferacije, i predstavljaju dopunu postojećim propisima i mehanizmima za sprovođenje zakona koje su države već uspostavile.

49. Zamrzavanje imovine

Zamrzavanje imovine obično podrazumijeva univerzalnu zabranu transfera, konverzije, raspolaganja ili premještanja bilo kakvih novčanih sredstava ili druge imovine u vlasništvu ili pod kontrolom označenih fizičkih ili pravnih lica. Zamrzavanje imovine sve jurisdikcije moraju sprovesti bez odlaganja. Takva imovina mora ostati zamrznuta dokle god se dato lice nalazi na spisku sankcija ili dok je data rezolucija na snazi.

Ta imovina ostaje vlasništvo datog lica, iako njome mogu upravljati treće strane. Države mogu da odluče da preuzmu kontrolu nad imovinom kako bi se spriječio nestanak imovine. Pored toga, posebno u slučaju plovila, izvršne odluke ili zakonodavstvo na nacionalnom nivou može dovesti do zaplijene i odlaganja imovine, na primjer putem javnog nadmetanja.

Zamrzavanje imovine je važno u smislu sprječavanja finansiranja proliferacije. Zamrzavanje stvarne imovine može imati štetnije dejstvo od reputacione štete ili izloženosti uzrokovane samim stavljanjem na listu označenih lica UN. Zamrzavanje imovine narušava lične i poslovne odnose. Zamrzavanje imovine remeti strukture za finansiranje. Zamrzavanje imovine može da ima odvrtajuće dejstvo na neoznačena lica koja su možda bila voljna da pomognu drugima u kršenju sankcija. Zamrzavanje imovine može razotkriti šire puteve novca. Zamrzavanje imovine može prinuditi aktere proliferacije da koriste rizičnije i skuplje načine za izbegavanje sankcija, što dovodi do njihovog otkrivanja.

50. Izveštaj o sumnjivoj aktivnosti (SAR) i izveštaj o sumnjivoj transakciji (STR)

Izveštaji o sumnjivoj aktivnosti (SAR) ili izveštaji o sumnjivoj transakciji (STR) predstavljaju mehanizme putem kojih finansijske institucije upozoravaju nadležne organe, poput finansijsko-obavještajne službe, na sumnjive transakcije ili (finansijsko) ponašanje svojih klijenata. SAR i STR sadrže informacije koje upozoravaju službu za sprovođenje zakona da je određena aktivnost

³⁹ <https://egmontgroup.org/en/content/financial-intelligence-units-fius>

⁴⁰ Egmont Group, 'Financial Intelligence Units (FIUs)'. Dostupno na: <https://egmontgroup.org/en/content/financial-intelligence-units-fius>

⁴¹ Ibid.

klijenta ili kupca na neki način sumnjiva, i da može ukazivati na pranje novca, finansiranje terorizma ili finansiranje proliferacije.

51. Saradnja državnog i privatnog sektora

Saradnja sa privatnim sektorom važan je element sprječavanja finansiranja proliferacije. Državni organi aktivno sarađuju sa akterima iz privatnog sektora, kao što su finansijske institucije, kako bi na koordiniran način predupredili rizike od finansiranja proliferacije. Takva saradnja može se odvijati u obliku obuke, uspostavljanja formalnih postupaka za razmjenu informacija između institucija privatnog i javnog sektora, uspostavljanja periodičnog dijaloga između predstavnika oba sektora itd.

Neke države su već razvile djelotvorne mehanizme saradnje.

52. Radnje i mjere poznavanja i praćenja stranke (PPS)

Finansijske institucije u obavezi su da sprovede radnje i mjere poznavanja i praćenja stranke (PPS) prilikom uspostavljanja novih poslovnih odnosa sa klijentima kada oni obavljaju transakcije iznad određenog praga ili pod određenim okolnostima, kada postoji sumnja na nezakonitu aktivnost ili kada postoji sumnja u pogledu podataka koje dostavlja klijent.⁴²

Prema Preporuci 10 FATF, finansijske institucije dužne su da preduzmu radnje i mjere praćenja i poznavanja stranke da bi:

- Identifikovale klijenta i potvrdile njegov identitet.
- Identifikovale i potvrdile identitet stvarnog vlasnika.
- Razumjele svrhu i prirodu poslovnog odnosa.

Preporuka 10 takođe poziva finansijske institucije da kontinuirano sprovede kontrolu poslovnog odnosa s dužnom pažnjom kako bi osigurale da su izvršene transakcije u skladu sa saznanjima koja finansijska institucija ima o klijentu.

Pod određenim okolnostima, može biti potrebno preduzeti pojačane radnje i mere PPS. Njih pokreću unaprijed postavljeni pokazatelji rizika koji se odnose na klijenta, njegove aktivnosti, transakcije, stranke, uključene države. Okidači (trigeri) su uspostavljeni zakonom, ali neke finansijske institucije često idu i izvan ovih minimalnih zahtjeva.

⁴² FATF, Međunarodni standardi za sprječavanje pranja novca i finansiranje terorizma i proliferacije, str. 14.
Dostupno na: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/fatf%20recommendations%202012.pdf>